

แนวความคิดและกระบวนแบบในศิลปะมินิมอลอาร์ตที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเซน*

Concept and Style of Minimal Art influenced by Zen philosophy

ศรายุทธ อินทร์ประยูร (Srayut Inprayoon)**

บทคัดย่อ

การศึกษาอิทธิพลทางความคิดและรูปแบบศิลปะในลัทธิมินิมอลอาร์ต ที่ได้รับจากปรัชญาเซน เป็นการศึกษอิทธิพลปรัชญาเซนว่าส่งผลต่อแนวคิด และการพัฒนารูปแบบของศิลปินมินิมอลอาร์ตอย่างไร โดยคัดเลือกศิลปินที่มีรูปแบบงาน และแนวความคิด สอดคล้องกับปรัชญาเซน จำนวน 5 คน ได้แก่ คาร์ล อังเดร (Carl Andre) ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra) โรเบิร์ต มอร์ริส (Robert Morris) โด널ด์ จัดด์ (Donald Judd) และวอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter De Maria)

เป็นวิจัยเชิงคุณภาพและนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาประกอบกับผลงานศิลปะในจำนวนคนละ 5 ชิ้น โดยการหาความสอดคล้องและวิเคราะห์อิทธิพลจากปรัชญาเซนที่มีต่อศิลปะมินิมอลอาร์ตการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกศิลปินที่มีความโดดเด่นในเชิงรูปแบบและแนวคิด ที่มีลักษณะสอดคล้องกับปรัชญาเซนหรือได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเซน โดยการสืบค้นจากตำรา เอกสาร บทสัมภาษณ์ และรูปแบบของผลงานศิลปะซึ่งจากการวิจัยทำให้ทราบถึงลักษณะศิลปะมินิมอลอาร์ตนั้นมีความสอดคล้องหลายประการกับปรัชญาเซน ทั้งในส่วนของ การเน้นความเรียบง่ายจัดการตกแต่ง เน้นความเป็นนามธรรมไม่ต้องการแสดงรูปลักษณ์ เน้นการสลายการเป็นผู้สร้าง เรียกร้องให้ผู้ชมมากกว่าการเข้าใจเชิงเหตุผล เน้นการเข้าถึงวัตถุเพื่อให้เกิดสมาธิ และให้ความสำคัญกับทุกส่วนอย่างเท่าเทียมมากกว่าการให้ชิ้นหนึ่งชิ้นใดโดดเด่นขึ้นมา ซึ่งในส่วนแนวคิดของศิลปินทั้ง 5 คนนั้นยังมีความสอดคล้องในหลายแง่มุมกับปรัชญาเซนซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละศิลปินจะตีความหรือปรับใช้ปรัชญาเซนกับผลงานของตน แต่ที่เห็นมีจุดรวมที่สำคัญคือการพยายามทำให้วัตถุมีลักษณะที่ต้องใช้การพิจารณาไตร่ตรองใช้เวลาในการชมอย่างเอาใจใส่ เพื่อให้สมาธิเกิดขึ้นกับผู้ชม

จากการผสมผสานของปรัชญาเซนกับศิลปะมินิมอลอาร์ตทำให้เกิดการต่อยอดจากแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่ ก่อให้เกิดศิลปะแนวใหม่ขึ้นมาอย่างหลากหลาย เช่น คอนเซ็ปชวลอาร์ต แลนด์อาร์ต อินสตอลเลชันอาร์ต เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตจากการผสมผสานกระทั่งศิลปะหลุดพ้นจากความเป็นสมัยใหม่ สู่หลังสมัยใหม่

คำสำคัญ : ลัทธิมินิมอลอาร์ต, ปรัชญาเซน

* บทความนี้เรียบเรียงขึ้นจากเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2559 เรื่อง แนวความคิดและกระบวนแบบในศิลปะมินิมอลอาร์ตที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเซน โดยมีอาจารย์สุธี คุณาวิชยานนท์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(Concept and Style of Minimal Art influenced by Zen philosophy Thesis Advisor: SuteeKunavichayanont)

** นายศรายุทธ อินทร์ประยูร (Srayut Inprayoon) นักศึกษาปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์

คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Studying Master of Fine Art (Art Theory), Graduate School, Silpakorn University), Chumsai_999@hotmail.com

Abstract

The objective of the study of the influence of Zen philosophy on concept and style of minimal art is to study of how Zen philosophy influences the concept and the development of minimal art. 5 artists being selected based on artwork and concept *related* to Zen philosophy, that is Carl Andre, Richard Serra, Robert Morris, Donald Judd and Walter De Maria.

In this qualitative research, descriptive analysis is used to analyze 5 list of artworks by each artist to find the consistency of Zen philosophy influences on minimal art. According to Zen philosophy, the sample of this research consists of 5 artists with outstanding concept and style are derived from monograph, periodicals, interviews and style of artworks. It is important to realize that there are several styles of minimal art is consistency with Zen philosophy. For example, the simple and minimalist style, an abstract with less visual interest, an ability to break down their logo creator, viewer's sensation, repeating elements and giving *equal* attention to *all parts* rather than any one part of it stand out, those styles are added to the design. The artworks of 5 artists differ through the Zen philosophical concepts. Importantly, the concept is try to use a minimal expression of elements, which requires contemplation, slowing down and taking the time to see the details in order to helps viewers to maintain their concentration.

The design approach to combine Zen philosophy with minimal art providing the opportunity to further develop into a new style of art, such as conceptual art, land art, installation art, etc. These artistic production combine elements of both modern art and postmodern art.

Keywords : Minimal Art ,Zen philosophy

บทนำ

โครงการนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลทางความคิดและรูปแบบศิลปะในลัทธิมินิมอลอาร์ตที่ได้รับจากปรัชญาเซน เพื่อศึกษาอิทธิพลปรัชญาเซนว่าส่งผลต่อแนวคิด และการพัฒนารูปแบบของศิลปินมินิมอลอาร์ตอย่างไร โดยคัดเลือกศิลปินที่มีรูปแบบงาน และแนวความคิด สอดคล้องกับปรัชญาเซน จำนวน 5 คน อาทิ คาร์ล อังเดร (Carl Andre) ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra) โรเบิร์ต มอร์ริส (Robert Morris) โด널ด์ จัดด์ (Donald Judd) และวอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter De Maria)

เหตุและผลถือเป็นกระบวนการหนึ่งทางวิทยาศาสตร์ ที่ชาวตะวันตกยึดถือกันมาช้านานทำให้วิทยาศาสตร์เฟื่องฟูเป็นอย่างมากในหมู่ชาวตะวันตก วิทยาศาสตร์ถูกนำมาพัฒนาเทคโนโลยี และสร้างองค์ความรู้ต่างๆให้โลกตะวันตก ชาวตะวันตกจึงมีชีวิตที่สะดวกสบาย ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆ แต่

สิ่งเหล่านี้กลับไม่สามารถตอบคำถามด้านจิตใจของมนุษย์ และไม่สามารถทำให้มนุษย์นั้นมีความสุขที่แท้จริงได้ ยิ่งมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นเท่าไรสภาพบ้านเมืองยิ่งเลวร้ายมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งปัญหาด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ยาเสพติด และสงครามระหว่างประเทศ ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชาวตะวันตกย้อนมองมายัง ชาวตะวันออก หรือชาวเอเชีย ที่มีความคิดความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ มาเป็นเวลาหลายพันปี

ชาวตะวันตกเชื่อว่าคำสอนทางพุทธศาสนามีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล เพราะสอนว่ามีกฎธรรมชาติ อยู่โดยสภาพ ชาวตะวันตกจึงสนใจเพราะคำสอนสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์¹ โดยลักษณะคำสอนทางพุทธศาสนา นั้นมีด้วยกันในหลายแนวทาง ซึ่งทางหนึ่งซึ่งไปในแง่ที่ว่า โลกนั้นเต็มไปด้วยทุกข์ควรแก่การสละ อีกทางหนึ่งก็เห็นว่า มนุษย์สามารถสร้างความสุขบริบูรณ์ได้ ซึ่งชาวตะวันตกเห็นด้วยกับความคิดหลัง จึงพยายามศึกษาและพิสูจน์คำ สอนพุทธศาสนาประเภทนี้ ที่ชาวตะวันตกสนใจคือ เซน (Zen) กับ นิชิเร็นโชชู²(Nichirenshoshu) ซึ่งเสน่ห์ของ เซนที่อเมริกันชนสนใจคือ ความเรียบง่าย ที่มีความงาม และแสดงความเป็นตะวันออกอย่างมีเอกลักษณ์

ปรัชญาเซนเป็นนิกายหนึ่งในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เริ่มต้นที่ประเทศจีนในราว ค.ศ. 527 ก่อนจะเข้าไป ในประเทศญี่ปุ่นราว ค.ศ. 1215 โดยพระเออิไซ (Eisai) พระญี่ปุ่นที่เข้าไปศึกษาในจีน และได้รับความนิยมเป็นอย่างมากนับตั้งแต่จักรพรรดิผู้ปกครอง นักปราชญ์ รวมถึงประชาชนชาวญี่ปุ่น ปรัชญาเซนจึงรุ่งเรืองในประเทศญี่ปุ่น กระทั่งปัจจุบัน ก่อนจะแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ ทั้งยุโรป อเมริกา เอเชีย โดยจุดมุ่งหมายของนิกายเซนนั้น ให้ความสำคัญกับการตรัสรู้ “ซาโตริ”³ คือการตัดขาดจาก อวิชชา ตัณหา อุปทาน จนเข้าสู่การหลุดพ้น “สัจญตา” หรือ ความว่าง ความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งนั้นว่างเปล่าจึงทำให้บุคคลที่ปฏิบัติเซน ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย อยู่อย่างสมถะ ไม่ยึดติดกับตัวตนหรือสิ่งของที่ไม่จำเป็น อยู่กับปัจจุบันขณะ ปรัชญาเซนยังไม่ยึดติดกับตัวอักษร หรือคำสอนที่อยู่ ในคัมภีร์ หรือตำรา เพราะเซนเชื่อว่า พุทธศาสนาเกิดขึ้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแต่เพียงลำพัง แต่พุทธ ศาสนากลับมีพัฒนาการต่อไปกระทั่งมีนิกายต่างๆเกิดขึ้นมากมาย นั้นหมายความว่าคำสอนหรือพระธรรมย่อมถูก ตีความ หรือถูกบิดเบือนตามแต่จุดประสงค์ของผู้นำในนิกายนั้นๆ นอกจากนี้การตรัสรู้ได้เกิดขึ้นกับพระพุทธองค์ แต่เพียงผู้เดียว นั้นเป็นการยากที่จะถ่ายทอดสภาวะดังกล่าว หรือทำความเข้าใจสภาวะดังกล่าวด้วยตำราหรือ ตรรกะเชิงเหตุผล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ประสบการณ์ตรงในการเข้าถึงสภาวะดังกล่าวด้วยตนเอง ประสบการณ์ตรงทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่เซนให้ความสำคัญมากกว่าคำสอนในคัมภีร์หรือตำราที่คร่ำครึ

ชาวอเมริกันสนใจปฏิบัติเซนเป็นจำนวนมาก มีสถานที่เผยแพร่ความรู้ตามนครใหญ่ๆทั่วทั้งอเมริกาทั้ง ซานฟรานซิสโก (San Francisco) ชิคาโก (Chicago) นิวยอร์ก (New York) และวอชิงตัน(Washington) ซึ่งดูได้จาก การปาฐกถาของศาสตราจารย์ คูร์ตเอฟ. ไลเด็คเกอร์ (Kurt F. Leidecker) ที่ Buddhist Academy Hall ว่า “... ชาวตะวันตกกำลังหาความรู้เรื่องพุทธศาสนา ด้วยความสมัครใจของตนเองและค้นคว้าศึกษาพุทธศาสนาเพื่อหา คำแนะนำสั่งสอนด้านชีวิตและด้านสร้างกำลังใจ...ทั้งคนหนุ่มและคนแก่ต่างก็กำลังแสวงหาความรู้แต่ส่วนมากเป็น คนหนุ่ม ได้แก่ นักศึกษาที่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และโรงเรียนมัธยมชั้นสูง”⁴

¹พิภพ ดังคณะสิงห์,เมื่อฝรั่งนับถือพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2508), 2.

²เรื่องเดียวกัน, 2 – 3.

³เซนโค ชิบายามะ,ดอกไม้ไม่จ้านรรจ์,แปลโดย พจนา จันทรสันติ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลายสือไทย, 2522), 42.

⁴พิภพ ดังคณะสิงห์,เมื่อฝรั่งนับถือพุทธศาสนา, 423-424.

ทศวรรษที่ 1960 ถือเป็นช่วงฟุ่ฟักทางจิตวิญญาณของประเทศสหรัฐอเมริกา ศิลปินหลายคนในยุคนี้ได้รับเอาแนวคิดของเอเชียและรูปแบบศิลปะเซนมาเป็นช่องทางการสร้างสรรค์ โดยแปลความหมายศิลปะเอเชียและแนวคิดทางศาสนา โดยสร้างงานที่เน้นวัตถุเพื่อใช้ในการไตร่ตรอง ใจจดจ่อหรือการมีสติอยู่กับปัจจุบันขณะ เพื่อเปลี่ยนจิตสำนึกของมนุษย์ ให้ตระหนักในจิตวิญญาณ หรือต้องการให้สังคมเป็นยูโทเปีย⁵

นักปรัชญาคนสำคัญในการเผยแผ่ปรัชญาเซนสู่โลกตะวันตกคือ ไดเซตสึ ซูซูกิ(Daisetsu Suzuki) ในปีค.ศ. 1951 ได้เดินทางไปบรรยายตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วสหรัฐอเมริกา ก่อนจะมาสอนประจำที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบียในปีค.ศ. 1952-1957 เรื่องที่บรรยายส่วนใหญ่เป็นเรื่องความไม่แน่นอน ความเรียบง่าย ความไวต่อธรรมชาติ โดยพอใจในสัญชาตญาณ และการตระหนักรู้ ความคิดเหล่านี้ได้แพร่หลายไปยังศิลปินทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออกของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะศิลปินในกลุ่มมินิมอลอาร์ต ที่นำปรัชญาความเรียบง่าย การลดอัดดา การเข้าถึงศิลปะด้วยประสบการณ์ตรงมากกว่าการถ่ายทอดผ่านเนื้อหา และการเน้นในการไตร่ตรองและการมีสติ

ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra ค.ศ. 1939) เป็นศิลปินที่ได้รับอิทธิพลจากการจัดสวนของญี่ปุ่น มาปรับใช้กับงานแผ่นโลหะขนาดใหญ่ของตน เพื่อต้องการกำหนดทิศทางและจำนวนของผู้ชมอีกทั้งต้องการให้ผู้ชมสัมผัส รับรู้และไตร่ตรองไปกับผลงานที่มีขนาดใหญ่ วอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter De Maria ค.ศ. 1935) กับผลงานชื่อว่า “Triangle, Circle, Square” เป็นผลงานที่ได้รับอิทธิพลจากภาพวาดของ Sengai Gibon พระภิกษุสงฆ์ชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ก็มี คาร์ล อังเดร (Carl Andre ค.ศ. 1935) ที่สนใจปรัชญาของเหลาจื๋อ (Lao Tzu) และนำมาปรับใช้กับงานของตนอย่างแนบเนียน

ลัทธิมินิมอลอาร์ตนั้นเกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1960 เป็นแนวทางศิลปะที่เน้นความเรียบง่าย ใช้รูปทรงทางเรขาคณิตเป็นหลัก สีสันไม่ฉูดฉาด มินิมอลอาร์ตเน้นความเป็นนามธรรมไม่แสดงรูปลักษณ์ เนื้อหา หรืออารมณ์ความรู้สึกของศิลปินลงไปในงานศิลปะ เป็นปฏิกิริยาหนึ่งในการต่อต้านลัทธิแอ็บสแตรกต์เอ็กเพรสชันนิสม์ (Abstract Expressionism) วัตถุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์นั้นก็มักไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นวัสดุที่พบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น แผ่นเหล็ก แผ่นทองแดง อลูมิเนียม หลอดไฟ ท่อนไม้ คอนกรีต ซึ่งส่วนใหญ่นั้นผ่านการผลิตจากกระบวนการทางอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการที่จะหลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน และการไม่แสดงตัวตน

ศิลปินจำนวน 5 คนมีความเคลื่อนไหวและเป็นศิลปินคนสำคัญในกลุ่มมินิมอลอาร์ต ซึ่งมีรูปแบบการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน ตามแบบฉบับของแต่ละคน และส่งอิทธิพลต่อรูปแบบศิลปะในยุคถัดมาเป็นอย่างมาก คาร์ล อังเดรกับการนำแผ่นโลหะบางสำเร็จรูป ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมาจัดวางตามหลักคณิตศาสตร์พื้นฐาน ซึ่งผู้ชมสามารถเหยียบย่ำไปยังงานได้ เป็นการสร้างการรับรู้ใหม่ให้กับผู้ชมที่นอกเหนือการรับรู้ทางสายตา โรเบิร์ต มอร์ริส (Robert Morris ค.ศ. 1931) และ โดนัลด์ จัดด์ (Donald Judd ค.ศ. 1928) สองศิลปินที่ให้ความสำคัญ

⁵The Third Mind: American Artists Contemplate Asia, 1860 – 1989; Art of Perceptual Experience: Pure Abstraction and Alternative Minimalism, accessed November 28,2013, available from <http://www.guggenheim.org/new-york/education/school-educator-programs/Teacher-resources/arts-curriculum-online?view=item&catid=7298&id=112&tml=component&print=1>

⁶ Ibid.

กับรูปทรงเรขาคณิตที่เรียบง่าย เน้นให้ผู้ชมใช้ประสบการณ์ตรงในการสัมผัสถึงความงาม โดยให้งานศิลปะแสดงความงามออกมาอย่างบริสุทธิ์ ปราศจากเนื้อหาหรือการตีความ และริชาร์ด เซอร์รา และ วอลเตอร์ เดอ มาเรีย สองศิลปินที่พัฒนางานของตนจากประติมากรรม ไปสู่งานประติมากรรมที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ และเวลา ศิลปินทั้ง 5 คนถือเป็นผู้บุกเบิกช่องทางใหม่ให้กับการสร้างสรรคศิลปะโดยการนำเอาแนวคิดของปรัชญาเซนมาผสมผสานกับรูปแบบงานของตน ทั้งการลดทอนการตกแต่งในผลงานศิลปะ สอดคล้องกับปรัชญาเซนที่เน้นความเรียบง่ายและสมถะ หรือการปฏิเสธเนื้อหาภายในงานศิลปะเพื่อให้ผู้ชมสัมผัสถึงความงามที่แท้จริงผ่านตัวงาน ศิลปะปราศจากการตีความ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเซนในแง่ของการปฏิเสธการถ่ายทอดผ่านภาษาแต่ให้บุคคลที่ต้องการศึกษาเซนตระหนักรู้จากประสบการณ์ของตนเอง เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การพัฒนาศิลปะให้ออกจากยุคสมัยใหม่ สู่อุคหลังสมัยใหม่ และร่วมสมัยในปัจจุบัน

โครงการวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลจากปรัชญาเซนที่ส่งต่อไปยังแนวความคิด และรูปแบบการสร้างงานของศิลปินในลัทธิมินิมอลอาร์ต เพื่อหาอิทธิพลทางแนวคิด และรูปแบบของปรัชญาเซนต่อศิลปินในกลุ่มมินิมอลอาร์ต ให้ออกมาเป็นรูปธรรม และชัดเจนซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยรวบรวมหรือวิเคราะห์มาก่อน จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากทำความเข้าใจต่ออิทธิพลของปรัชญาเซน ที่มีต่อศิลปะตะวันตกในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อเข้าใจแนวทางการพัฒนาของศิลปะร่วมสมัยที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นในฝั่งยุโรปอย่างเข้าใจ แต่เกิดจากการผสมผสานทางแนวคิด และรูปแบบระหว่างปรัชญาเซน กับศิลปะในกลุ่มมินิมอลอาร์ต โดยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะประโยชน์แก่ผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปที่สนใจการพัฒนาของศิลปะในลัทธิมินิมอลอาร์ต หรือต้องการทราบถึงความหลากหลายของรูปแบบ แนวคิด ของศิลปินในกลุ่มนี้ และการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับรูปแบบทางศิลปะ จนกลายเป็นแรงขับเคลื่อนให้ศิลปะก้าวไปข้างหน้า

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดและรูปแบบของศิลปินกลุ่มมินิมอลอาร์ต ที่สอดคล้องกับปรัชญาเซน

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาเฉพาะศิลปินมินิมอลลิสม์ คนสำคัญทั้งหมด 5 คนที่มีแนวคิดและรูปแบบสร้างงาน สอดคล้องกับปรัชญาเซนอย่างเด่นชัด ประกอบด้วย คาร์ล อังเดร (Carl Andre) ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra) โรเบิร์ต มอร์ริส (Robert Morris) โด널ด์ จัดด์ (Donald Judd) และ วอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter De Maria)
2. ศึกษาเฉพาะผลงานประติมากรรม ที่สอดคล้องกับปรัชญาเซนอย่างชัดเจน
3. ศึกษาผลงานของศิลปินในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพัฒนาการของงานศิลปะช่วงสำคัญๆ

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์จากผลงานศิลปะ แบบร่าง (Sketch) เอกสาร พร้อมกับประมวลลักษณะการสร้างสรรคศิลปะของมินิมอลอาร์ต กับหลักปรัชญาเซน ด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive)

ขั้นตอนการศึกษา

1. การศึกษาจากการเก็บรวบรวมเอกสาร
 - 1.1 รวบรวมเอกสารทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ของปรัชญาเซนที่ส่งอิทธิพลสู่ศิลปะตะวันตกในช่วงสำคัญ และศึกษาศิลปะมินิมอลอาร์ตและปรัชญาเซน
2. นำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.1 ตรวจสอบข้อมูล
 - 3.2 จัดระเบียบข้อมูล
 - 3.3 วิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

ทศวรรษที่ 1960 เป็นช่วงที่ปรัชญาเซนมีบทบาทเป็นอย่างมากในกลุ่มหนุ่มสาวชาวอเมริกัน รวมถึงบรรดาศิลปิน ซึ่งช่วงเวลาเดียวกันวงการศิลปะสมัยใหม่ก็ได้ถือกำเนิดลัทธิศิลปะที่มีชื่อว่า “มินิมอลอาร์ต” (Minimal Art) ขึ้น โดยศิลปินกลุ่มนี้มีแนวทางการสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะนามธรรมบริสุทธิ์ ส่วนรูปลักษณะการนำเสนอจะเน้นหนักไปที่รูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน เช่น รูปทรงสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม เป็นต้น วัสดุที่ถูกนำมาสร้างสรรค์ล้วนแล้วแต่ผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรมจำพวก แผ่นเหล็กกล้า แผ่นอลูมิเนียม แผ่นทองแดง สแตนเลส ท่อนไม้สำเร็จรูป กระดานอัด หินแกรนิต หรือแม้แต่หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวศิลปินได้ย้ายสถานที่การทำงานจากสตูดิโอไปสู่โรงงานอุตสาหกรรม และเปลี่ยนแปลงจากผู้สร้างสรรค์ (ผู้ผลิต) มาเป็นผู้สั่งซื้อ นั่นทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวในผลงานศิลปะ กล่าวคือเมื่อวัสดุเป็นผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม นั้นทำให้จำนวนการผลิตมีมากขึ้นตามไปด้วย เราจึงจะเห็นได้ว่าผลงานศิลปะมินิมอลอาร์ตส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการซ้ำของรูปทรงในจำนวนที่มากปราศจากจุดสนใจ สัดส่วนและรูปทรงดูเท่าเทียมกันไปหมด อีกทั้งวัสดุที่นำมาใช้แต่ละชิ้นล้วนแล้วแต่มีความคล้ายคลึงกัน เกลี้ยงเกลา เรียบเนียน จืดชืด และหมดจด

ส่วนขั้นตอนการสร้างสรรคของศิลปินกลุ่มนี้ก็ผิดแปลกแตกต่างออกไปจากประเพณีนิยมประติมากรรมของยุโรป ที่จะให้ความสำคัญกับมวลปริมาตรและการใช้สอยพื้นที่ในอากาศ และการดึงดูดสายตาอย่างเฉพาะเจาะจง โดยการติดตั้งประติมากรรมบนแท่นหรือฐาน ส่วนประติมากรรมที่สร้างสรรค์จากโลหะ หิน หรือไม้ ก็จะมีการแกะ ฉลุ เจาะ ตัดเชื่อม หรือบิดงอเพื่อให้เกิดรูปทรงที่แปลกใหม่ แต่สำหรับศิลปินมินิมอลอาร์ตมุ่งแสวงหาเส้นทางการสร้างสรรค์ที่ง่ายกว่า และวางตนเป็นเพียงผู้จัดการกับวัสดุเท่านั้น

จากกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปินกลุ่มนี้มีความโดดเด่นในเรื่องของการเลือกใช้วัสดุที่มักไม่ค่อยปรากฏตามหน้าประวัติศาสตร์ของศิลปะ ทำให้เส้นแบ่งระหว่างสิ่งที่เป็นศิลปะ กับสิ่งที่ไม่เป็นศิลปะถูกพร่าเลือน อีกทั้งการไม่ยึดถือแนวปฏิบัติในการสร้างสรรค์ของยุโรป ทำให้ผลงานศิลปะของศิลปินกลุ่มนี้มีลักษณะต่อต้านศิลปะกระแสหลักที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนั้น

ด้วยกระบวนการและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินมินิมอลอาร์ตทำให้ทราบถึงลักษณะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะซึ่งสามารถจำแนกได้ 6 ลักษณะดังนี้

1. เน้นความเรียบง่าย
2. ไม่แสดงความเป็นรูปธรรม หรือสัญลักษณ์
3. ไม่แสดงอัตลักษณ์
4. มุ่งนำเสนอรูปทรงเป็นสำคัญ
5. มีลักษณะพหุพจน์และเอกพจน์
- 6.ต่อต้านศิลปะกระแสหลัก

ศิลปินที่นำมาวิเคราะห์ในกลุ่มนี้ได้แก่ ริชาร์ด เซอร์รา (Richard Serra) คาร์ล อังเดร (Carl Andre) วอลเตอร์ เดอ มาเรีย (Walter De Maria) โด널ด์ จัดด์ (Donald Judd) และโรเบิร์ต มอร์ริส (Robert Morris) ส่วนทางด้านผลงานของศิลปินทั้ง 5 คน จะยกตัวอย่างขึ้นมาวิเคราะห์แค่เพียงบางส่วนเท่านั้นอันประกอบไปด้วยผลงาน **Switch**,1999 (ภาพที่1) ของริชาร์ด เซอร์รา ผลงาน **Equivalent VIII**,1966 (ภาพที่2) ของคาร์ล อังเดร ผลงาน **The 2000 Sculpture**,1992 (ภาพที่ 3) ของวอลเตอร์ เดอ มาเรีย ผลงาน**100 Untitled**,1982-1986 (ภาพที่ 4) ของโด널ด์ จัดด์ ผลงาน **Untitled,Three L-Beams**,1969(ภาพที่ 5) ของโรเบิร์ต มอร์ริส และผลงานอื่นบางชิ้นที่นอกเหนือจากที่กล่าวเพื่อใช้ขยายความ

ภาพที่ 1: ริชาร์ด เซอร์รา, **Switch**,1999, แผ่นโลหะ3แผ่น,4.1ม.x 15.9 ม.

ที่มา:Richard Serra,**Switch**,เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จากwww.artnet.com/Magazine/features/kuspit/kuspit1-17-4.asp.

ผลงาน **Switch**,1999 ของริชาร์ด เซอร์ราใช้ลักษณะโค้งงอในการสร้างสรรค์ผลงาน และปล่อยให้พื้นผิวของโลหะแสดงตัวออกมาอย่างธรรมชาติ ผลงานชิ้นนี้มีแผ่นโลหะโค้งถึงหกชิ้นถูกจัดวางในลักษณะคล้ายรูปทรงสามเหลี่ยม เซอร์รายังคงใช้การซ้ำของแผ่นโลหะในการสร้างพื้นที่ว่างและจังหวะในผลงาน ช่องว่างระหว่างแผ่นเหล็กแต่ละแผ่น ความกว้างมีขนาดเพียงหนึ่งคนผ่านเท่านั้นไม่สามารถเดินสวนกันได้ ผู้ชมจะต้องเดินแถวกันเข้าไปหากต้องการชมภายในของผลงานศิลปะ การจัดวางใช้เพียงหลักคณิตศาสตร์พื้นฐานไม่ให้ความสำคัญกับจุดใดเป็นพิเศษผลงานโดยรวมจึงมีความสมดุลและกลมกลืน

ภาพที่ 2: คาร์ล อังเดร, **Equivalent VIII**, 1966, อิฐ, 12 x 68 x 228 ซม.

ที่มา: Carl Andre, **Equivalent VIII**, เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก www.tate.org.uk/art/artworks/andre-equivalent-viii-t01534.

ผลงาน **Equivalent VIII**, 1966 ของคาร์ล อังเดร เป็นประติมากรรมที่เน้นรูปทรงสร้างขึ้นจากอิฐ ผลงานถูกวางระนาบไปกับพื้น คาร์ล อังเดรปล่อยให้พื้นผิวที่มีความหยาบและด้านของอิฐแสดงตัวอย่างบริสุทธิ์ โดยไม่ได้มีการจัดการแต่อย่างใด พื้นที่ว่างยังคงปรากฏบนระนาบของอิฐที่ถูกจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบ การจัดวางใช้หลักคณิตศาสตร์พื้นฐานโดยมีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมพื้นผ้า มีการซ้ำของวัตถุและรูปทรงที่ถูกจัดเรียงอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดความสมดุลและกลมกลืน

ภาพที่ 3: วอลเตอร์ เดอ มาเรีย, **The 2000 Sculpture**, 1992, แท่งปูน 800 อัน, 50 x 12 ซม. 800อัน 50 x 11.9 ซม., 400อัน 50 x 11.8 ซม.

ที่มา: Walter de Maria, **The 2000 Sculpture**, เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก www.ganzomag.com/love-lacma-art-la.html.

ผลงาน **The 2000 Sculpture**, 1992 ของวอลเตอร์ เดอ มาเรียมีความโดดเด่นทางด้านรูปทรง ซึ่งมีลักษณะเป็นแท่งปูนห้าเหลี่ยม พื้นผิวมีความด้านตามคุณสมบัติของวัสดุ การจัดวางมีความสมดุล ผลงานถูกวางระนาบไปกับพื้น มีการซ้ำของรูปทรงทำให้เกิดพื้นที่ว่างและจังหวะ ลักษณะโดยรวมมีเอกภาพ

ภาพที่4: โด널ด์ จัดด์, **100 (Untitled)**, 1982-1986, อลูมิเนียม, 104.14 x 129.54 x 182.88 ซม.

ที่มา: Donald Judd, **100 (Untitled)**, เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก www.chinati.org/collection/donaldjudd.php.

ผลงาน **100 Untitled**, 1982-1986 ของโด널ด์ จัดด์เป็นผลงานที่สร้างจากอลูมิเนียมรูปทรงสี่เหลี่ยมจำนวนถึงหนึ่งร้อยกล่อง พื้นผิวมีลักษณะเรียบเนียนมันวาว มีพื้นที่ว่างเกิดขึ้นด้วยระยะห่างของกล่องที่ถูกจัดวางอย่างมีระเบียบ มีการซ้ำของรูปทรงสร้างให้เกิดจังหวะในผลงาน การจัดวางใช้หลักคณิตศาสตร์เบื้องต้นด้วยลักษณะการวางระนาบไปกับพื้น ทุกอย่างเท่าเทียมและสม่ำเสมอแสดงให้เห็นถึงการคิดคำนวณและการวางแผนที่รัดกุมของศิลปิน ผู้ชมจะได้สัมผัสกับความกลมกลืน ความสมดุล และเอกภาพในผลงาน

ภาพที่ 5: โรเบิร์ต มอร์ริส, **Untitled (Three L-Beams)**, 1969, ไม้อัด, 243.8 x 243.8 x 61 ซม.

ที่มา: Robert Morris, **Untitled (Three L-Beams)**, เข้าถึงเมื่อ 23 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก www.galleriesnow.net/shows/robert-morris/.

ผลงาน **Untitled, Three L-Beams**, 1969 ของโรเบิร์ต มอร์ริสเป็นผลงานที่สร้างขึ้นจากไม้อัดมีรูปทรงคล้ายตัวแอล “L” จำนวนสามชิ้นถูกจัดวางในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป พื้นผิวมีความเรียบเนียนปรากฏพื้นที่ว่างบริเวณโดยรอบของผลงานศิลปะ การจัดวางผลงานมีความสมดุลเน้นการซ้ำของรูปทรงที่ถูกจัดเรียงในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป สร้างให้เกิดจังหวะและทิศทางในตัวผลงาน จากลักษณะทางกายภาพทั้งส่วนของรูปทรงและพื้นผิวที่มีลักษณะใกล้เคียงกันทำให้ผลงานโดยรวมมีความกลมกลืน

จากลักษณะการสร้างสรรคของผลงานทั้งห้าชิ้นของศิลปินทั้งห้าคนจะเห็นได้ว่าผลงานมีรูปแบบที่ “เน้นความเรียบง่าย” เป็นการสร้างสรรค์ที่ใช้เพียงรูปทรงทางเรขาคณิต จัดสิ่งที่จะเป็นการตกแต่ง หรือประดับประดาให้เหลือเพียงทัศนธาตุพื้นฐานทางด้านพื้นผิวนั้นก็ปล่อยให้คุณสมบัติของวัตถุแต่ละชิ้นแสดงตัวอย่างอิสระ ผลงานทั้งห้าชิ้น “ไม่แสดงความเป็นรูปธรรม” (Non-Representational) สัญลักษณ์ หรือเรื่องราวเนื้อหา แต่กลับให้ความสำคัญกับรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน ทำให้รายละเอียดปลีกย่อยหรือสิ่งที่นอกเหนือจากความเป็นรูปทรงถูกตัดขาดออกไป ผลงานจึงมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่เป็นตัวแทน สัญลักษณ์ หรือสื่ออารมณ์ใดๆ ผลงานทั้งห้าชิ้น “ไม่แสดงอัตลักษณ์” (Identity) ไม่ปรากฏการแสดงทักษะฝีมือของศิลปิน แต่กลับให้ความสำคัญในเรื่องความแม่นยำของรูปทรง ผลงานไร้ที่ติ และการสร้างสัดส่วนที่สมบูรณ์ ผลงานทั้งห้าชิ้น “มุ่งนำเสนอรูปทรงเป็นสำคัญ” ผลงานมีลักษณะเป็นนามธรรม ใช้เพียงรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน ปราศจากเรื่องราวหรือเนื้อหาในการตีความผู้ชมจะได้สัมผัสถึงความงามของรูปทรง พื้นผิว สัดส่วน และจังหวะด้วยประสบการณ์ตรงของตนเอง นอกจากนี้ผลงานทั้งห้าชิ้นมี “ลักษณะต่อต้านศิลปะกระแสหลัก” การเลือกใช้วัสดุที่ผ่านกระบวนการอุตสาหกรรม โดยแทบมิได้จัดการกับวัตถุ เช่น เฉาก ฉลุ เชื่อม ตัด แต่กลับนำมาใช้เช่นเดียวกับวัสดุสำเร็จรูป เป็นปฏิกริยาหนึ่งในการต่อต้านศิลปะกระแสหลักของยุโรป โดยพยายามตัดขาดความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความคลุมเครือว่าสิ่งใดคือศิลปะหรือไม่ใช่ศิลปะ

เพื่อหาอิทธิพลและความสอดคล้องระหว่างปรัชญาเซนและศิลปะมินิมอลอาร์ต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำลักษณะการสร้างสรรคผลงานของศิลปะมินิมอลอาร์ตซึ่งแบ่งได้เป็น 6 ลักษณะได้แก่ 1. เน้นความเรียบง่าย 2.ไม่แสดงความเป็นรูปธรรม 3.ไม่แสดงอัตลักษณ์ 4.มุ่งนำเสนอรูปทรงเป็นสำคัญ 5.มีลักษณะพหุพจน์และเอกพจน์ 6. ต่อต้านศิลปะกระแสหลัก มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักคิดของปรัชญาเซน อันประกอบไปด้วย 1.คุณลักษณะของปรัชญาเซน 2.ขั้นตอนและวิธีการแห่งเซน 3.บุคลิภาพเซน และ 4.สุนทรียภาพแห่งเซน

การเปรียบเทียบผลงานศิลปะมินิมอลอาร์ตกับปรัชญาเซน

ผลงานทั้งห้าชิ้นได้แก่ Switch, 1999 ของริชาร์ด เซอร์รา ผลงาน Equivalent VIII, 1966 ของคาร์ล อังเดร ผลงาน The 2000 Sculpture, 1992 ของวอลเตอร์ เดอ มาเรีย ผลงาน 100 Untitled, 1982-1986 ของโดนัลด์ จัดด์ และผลงาน Untitled , Three L-Beams, 1969 ของโรเบิร์ต มอร์ริส เน้น “ความเรียบง่าย” จัดสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือจะเป็นการตกแต่งหรือปรุงแต่ง ให้เหลือเพียงรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน ส่วนทางด้านของพื้นผิวนั้นศิลปินทั้งห้าคนก็ปล่อยให้วัตถุแสดงคุณสมบัติของตนเอง ซึ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดก็จะเป็นผลงาน Switch ของริชาร์ด เซอร์รา ที่แสดงให้เห็นคราบโคลสนิมของแผ่นโลหะโดยปราศจากการตกแต่งหรือทำสี นอกจากนี้ก็เป็นผลงานของ Equivalent VIII ของคาร์ล อังเดร ที่แสดงให้เห็นถึงความหยาบด้านของอิฐอย่างตรงไปตรงมา จากคุณสมบัติเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเป็นไปในทิศทางเดียวกับสุนทรียศาสตร์วะปี-สะบิที่เน้นความเรียบง่าย เครื่องครัดและมัธยัสถ์ และเรียกร้องความสงบ รูปแบบที่เป็นรูปธรรมผ่านวัตถุที่ต้องการให้ซาบซึ้งถึงร่องรอยของการเวลาเพื่อตระหนักถึงคุณค่าของแก่นชีวิตที่ปราศจากความจรรยงยั่งยืน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการตกแต่งประดับประดาก็เป็นเพียงการกระทำที่ไร้ประโยชน์

การปราศจากการปรุงแต่งนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญในปรัชญาเซน เพราะหมายความว่ามนุษย์ควรบริสุทธิ์ทั้งทางด้านจิตใจ และร่างกาย เมื่ออยู่ในรูปของศิลปะภาพลักษณ์จึงมีเพียงความเรียบง่าย นิ่งสงบและตรงไปตรงมา ทว่ากลับเต็มไปด้วยพลังและสมาธิ นอกจากกลุ่มศิลปินมินิมอลอาร์ตที่หยิบฉวยลักษณะบางอย่างของปรัชญาเซน มาสร้างสรรค์ผลงานแล้ว ก็ยังมีศิลปินในกลุ่มลัทธิแอ็บสแตรกต์เอ็กเพรสชันนิสม์ บางคนที่ใช้ลักษณะการเขียนตัวอักษร (Calligraphy) ซึ่งเป็นอิทธิพลของปรัชญาเซนที่ส่งต่อไปยังวัฒนธรรมของจีนและญี่ปุ่น มาขยายขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ซึ่งการเขียนอักษรดังกล่าวเป็นการสะท้อนสภาวะแห่งจิตของผู้เขียนว่ามีสมาธินิ่งสงบ แน่นแน่น และเฉียบขาดเพียงใด โดยศิลปินที่ได้รับอิทธิพลในแนวทางนี้คือ มาร์ค โทเบย์ (Mark Tobey ค.ศ. 1890) ในปีค.ศ. 1934 เขาเดินทางไปศึกษาศิลปะประเพณีและฝึกหัดเขียนตัวอักษรในจีน ก่อนเดินทางสู่ประเทศญี่ปุ่นและศึกษาปรัชญาเซนถึงขั้นเข้าวัดฝึกสมาธิในวัดเซนเป็นเวลาถึงหนึ่งเดือน นอกจากนี้ก็มี มอริส เกรฟ (Moris Graves ค.ศ. 1910) ผู้เดินทางสู่ญี่ปุ่นราวค.ศ.1930 และ ฟรันซ์ ไคลน์ (Franz Kline ค.ศ. 1910) ศิลปินผู้มีรูปแบบการสร้างสรรค์คล้ายคลึงเป็นอันมากกับศิลปะการเขียนอักษรของจีนและญี่ปุ่น แตกต่างก็เพียงขนาดของแปรงที่ใช้เท่านั้น

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เชื่อได้ว่าศิลปินกลุ่มนี้มีแนวโน้มได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเซนคือมีสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตะวันออกแพร่หลายเป็นอย่างมากทั้งยุโรปและอเมริกา ซึ่งหลักการและวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกันมากกับลัทธิแอ็บสแตรกต์เอ็กเพรสชันนิสม์ ซึ่งเป็นไปได้ว่าศิลปินกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเซนไม่มากนักน้อย

ผลงานจำนวนทั้ง 5 ชิ้นมีลักษณะที่ “ไม่แสดงความเป็นรูปธรรม” สัญลักษณ์หรือการอุปมาอุปไมยหรือภาษาภาพให้ตีความ นั้นหมายความว่าผลงานทั้งหมดเน้นผัสสะ การรับรู้ด้วยประสบการณ์ตรงโดยเฉพาะทางสายตาและการสัมผัส เช่นเดียวกับปรัชญาเซนที่ไม่ต้องการพึ่งอรรถและพยัญชนะ เพราะเซนเชื่อว่าการจะเข้าถึงความจริงได้นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับตัวอักษรหรือการอธิบายแต่อย่างใด เพราะตัวอักษรนั้นไม่สามารถอธิบายความจริงได้หมดจด หรือทำให้เข้าถึงสภาวะความจริงได้ แต่จะต้องใช้การตระหนักรู้หรือประสบการณ์ตรงเท่านั้นยกตัวอย่าง เช่นภาพวาดรูปวงกลมซึ่งแต่ละบุคคลนั้นจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับรูปลักษณะของวงกลมนั้นแตกต่างกันไป บางคนอาจตีความไปถึงดวงอาทิตย์ บางคนอาจว่าเป็นพระจันทร์ และบางคนอาจตีความไปถึงสภาวะแห่งจิต การขยายขอบเขตของทัศนะและจินตนาการจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้จตุรวัตรอย่างหนึ่งระหว่างปรัชญาเซนโดยเฉพาะในส่วนองวะ-ปะ-สะ-ปะ ที่คล้ายคลึงกับความเป็นโมเดิร์นนิสม์ของศิลปะตะวันตก คือการแสดงความงามที่ไม่ต้องการเรื่องราว เนื้อหา และการไม่เป็นตัวแทนของสิ่งใด สุนทรียภาพสามารถสัมผัสได้ตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจไม่ตรงตามจุดประสงค์ของผู้สร้างสรรค์⁷

ผลงานทั้งห้าชิ้นมีลักษณะที่ “ไม่แสดงอัตลักษณ์” (Identity) ศิลปินทั้งห้าคนเลือกใช้วัสดุที่ผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการที่จะหลีกเลี่ยงการเข้าไปมีส่วนร่วมในตัวผลงานศิลปะทั้งในส่วนของการรับรู้ความรู้สึก หรืออัตลักษณ์ของศิลปิน เพื่อให้ผลงานศิลปะมีความบริสุทธิ์ และแสดงความงามด้วยตัวมันเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแยกตัวศิลปินออกจากงานศิลปะสอดคล้องกับวิถีแห่งเซน เช่นมีความ

⁷ เลนนาร์ด โคเรน เขียน, วัชระ-ชาบี สำหรับศิลปิน นักออกแบบ กวีและนักปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 2, แปลโดย กรินทร์ กลิ่นขจร(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, 2550), 42.

เชื่อว่าสรรพสิ่งคือความว่าง โลกและชีวิตคือความว่าง ไม่ควรที่จะยึดติด มนุษย์ควรว่างจากตัวตน เพราะการยึดถือตัวเองเป็นสำคัญนั้นจะก่อให้เกิดการแบ่งแยกการเปรียบเทียบ และสร้างความขัดแย้ง เช่นจึงต้องขจัดความคิด หรือจิตสำนึกในตัวตนออกไป และเข้าถึงสภาวะที่ปราศจากความคิด ไร้จิต และไร้รูป

ผลงานทั้งห้าชิ้น “มุ่งนำเสนอรูปทรงเป็นสำคัญ” ผลงานศิลปะถูกกลทอนลายละเอียดปลีกย่อย ที่จะเป็นการประดับประดาตกแต่งให้เหลือเพียงรูปทรงเรขาคณิตพื้นฐาน ในทางศิลปะถือว่ารูปทรงเป็นแก่นแกนของการสร้างสรรค์ เป็นทัศนธาตุพื้นฐานที่บริสุทธิ์ ผลงานศิลปะจึงมีลักษณะที่ตรงไปตรงมา ซื่อบริสุทธิ์ ปราศจากรายละเอียดปลีกย่อย การรับรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ประสบการณ์ตรงทั้งทางสายตาและการสัมผัส ซึ่งประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ได้รับก็จะแตกต่างกันไป สอดคล้องกับวະปิ-สะปิ ที่กลทอนลายละเอียดปลีกย่อยให้มากที่สุด ขจัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป และเข้าถึงแก่นแท้ที่บริสุทธิ์ของความเป็นวัตถุ เห็นได้จากการแต่งบทกวีไฮกุ ที่สั้น กระชับและซื่อบริสุทธิ์ และการวาดภาพหมึกที่ใช้เพียงสีดำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคุณลักษณะของเซนในแง่ของการไม่ต้องพึ่งอรรถและพยัญชนะที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ คือให้ความสำคัญกับประสบการณ์ตรง หรือสัมผัสกับสภาวะนั้นๆด้วยตนเอง

ผลงานทั้งห้าชิ้นมี “ลักษณะต่อต้านศิลปะกระแสหลัก” ที่มีการแบ่งความสูงต่ำของผลงานศิลปะ ศิลปินทั้งห้าคนหันมาใช้วัสดุที่ผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรมเช่น แผ่นโลหะ อิฐ อลูมิเนียม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำลายเส้นแบ่งของศิลปะ กับสิ่งที่ไม่ใช่ศิลปะ สร้างความคลุมเครือในการจัดประเภทของศิลปะ และตัดขาดการเชื่อมต่อทางประวัติศาสตร์ศิลปะ สอดคล้องกับปรัชญาเซนที่เน้นการปฏิบัตินอกคัมภีร์ เช่นมีความเชื่อที่ว่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์นั้น ไม่สามารถที่จะถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของความคิดได้ เพราะระบบคิดมีเงื่อนไขและข้อจำกัด อาจเกิดการบิดเบือนในตัวประสบการณ์ได้นอกจากนี้การแบ่งแยกในลำดับชั้นแบบสูงต่ำก็จะนำมาซึ่งความขัดแย้งและไม่สามารถเป็นอิสระได้

จากการเปรียบเทียบลักษณะการสร้างสรรคผลงานของศิลปินมินิมอลอาร์ตกับปรัชญาเซนจึงสรุปได้ว่า

1. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ต เน้นความเรียบง่าย สั้นกระชับ ตรงไปตรงมา และขจัดสิ่งที่เป็นการตกแต่ง หรือเกินความจำเป็นออกไป
2. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ตเน้นการไม่แสดงรูปลักษณ์ การไม่เป็นตัวแทนของสิ่งใด หรือสถานที่ใด เพราะเชื่อว่าทุกสิ่งมีความงามในตนเอง และผู้ชมสามารถสัมผัสกับสุนทรียภาพได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามความประสงค์ของผู้สร้างสรรค์
3. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ตเน้นการสลายตัวตน หรืออัตตา
4. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ตเน้นการใช้ประสบการณ์ตรง เรียกร้องการใช้ผัสสะมากกว่าการใช้ความคิดความเข้าใจในเชิงตรรกะ และเหตุผล
5. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ต เน้นการพิจารณาไตร่ตรอง ด้วยลักษณะของการช้า เพื่อเรียกร้องให้ใช้เวลากับตัวเองมากขึ้น สร้างสมาธิ เพื่อให้เกิดความสงบ
6. ปรัชญาเซน กับลักษณะการสร้างสรรคของมินิมอลอาร์ตให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม ไม่ให้ความสำคัญกับส่วนใดเป็นพิเศษ

นอกจากลักษณะการสร้างสรรคผลงานของมินิมอลอาร์ตกับปรัชญาเซนที่มีความสอดคล้องกันในหลายประการ แนวความคิดของศิลปินทั้ง 5 คนก็ยังได้รับอิทธิพลแนวคิดจากปรัชญาเซนมาบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป ซึ่งการปรับใช้ปรัชญาเซนในผลงานของศิลปินทั้งห้าคนก็มีมิติที่แตกต่างกันด้วย ศิลปินทั้งห้าคนได้ขยายขอบเขตการสร้างสรรคกระทั่งก่อให้เกิดเป็นลัทธิทางศิลปะแนวใหม่ที่ยังคงทรงอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน เช่น ลัทธิคอนเซปชวล อาร์ต (conceptual art) แลนด์ อาร์ต (land art) อินสตอลเลชัน อาร์ต (installation art) เป็นต้น

วิเคราะห์แนวความคิดและปัจจัยอื่นๆในผลงานศิลปะของศิลปินมินิมอลอาร์ตที่สอดคล้องกับปรัชญาเซน

ผลงานส่วนใหญ่ของริชาร์ด เซอร์ราสร้างขึ้นจากแผ่นโลหะที่มีขนาดใหญ่และคดเคี้ยว เมื่อผู้ชมเข้าไปสัมผัสกับประติมากรรมขนาดมหึมาสิ่งที่ได้รับก็คือความไม่มั่นใจในความปลอดภัย หรือความไม่มั่นคงในชีวิต เมื่อเข้าสู่อาณาบริเวณภายในซึ่งเป็นช่องว่างที่เกิดจากระยะห่างของแผ่นโลหะ ผู้ชมจะถูกลดกรอบการมองเห็นให้อยู่ในระยะสั้นๆ ผู้ชมจะไม่สามารถคาดเดาได้ถึงเส้นทางที่จะไปต่อ ซึ่งนั่นเป็นการสร้างพื้นที่เฉพาะเจาะจงให้แก่ผู้ชม ผู้ชมจะสัมผัสได้เพียงแผ่นโลหะและคราบโคลสนิมที่อยู่เบื้องหน้าตลอดเส้นทางที่อยู่ภายในผลงานศิลปะที่ยืดยาว ซึ่งศิลปินจงใจสร้างเพื่อให้ผู้ชมใช้เวลากับผลงานศิลปะนานขึ้น และการยืดระยะเวลาให้ยาวนานออกไปผนวกกับการซ้ำของพื้นผิวโลหะ และการจำกัดมุมมองเพื่อสร้างพื้นที่ส่วนตัว จะทำให้ผู้ชมอยู่กับปัจจุบันขณะ โดยตัดขาดจากสภาพแวดล้อมภายนอก และสภาวะโดดเดี่ยวนั้นเองที่จะก่อให้เกิดสติ และสมาธิแก่ผู้ชม ซึ่งกลยุทธดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อริชาร์ด เซอร์ราเดินทางท่องเที่ยวไปยังเกียวโตประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1970 เซอร์ราขึ้นหลงใหลในสวนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก และอธิบายประสบการณ์ที่ได้พบเห็นสวนญี่ปุ่นในครั้งนั้นว่า “วิสัยทัศน์ของคุณจะเดินทางไปมาโดยไม่ลดลงถึงกรอบภาพ ซึ่งจะรวมถึงการขึ้นอยู่กับหน่วยความจำและการคาดหวังความสัมพันธ์กับเวลา, ช่องว่าง, การเดิน, ซึ่งถ้าหากจะมองสวนญี่ปุ่นในมุมกว้างต้องอยู่บริเวณโค้งหรือวงกลม”⁸ จะเห็นได้ว่าเซอร์ราหยิบยืมแบบแผนของการจัดสวนญี่ปุ่นมาปรับใช้กับผลงานศิลปะแผ่นโลหะขนาดมหึมาของตนได้อย่างแนบเนียน เป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่วงการประติมากรรมอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับเวลา ช่องว่าง และการเดิน

อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในผลงานของเซอร์ราที่นอกเหนือจากรูปทรงของแผ่นโลหะที่คดโค้งก็คือ คราบโคลสนิมที่ศิลปินจงใจให้ปรากฏอย่างมีนัยยะสำคัญ ผู้ชมจะสัมผัสถึงความสุกปรกอันเกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ จะรับรู้ถึงความไม่แน่นอน ความเปลี่ยนแปลง และความไม่จีรังยั่งยืน คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับสวนญี่ปุ่นที่ต้องการให้ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่นการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล หรือสายน้ำที่เคยชุ่มฉ่ำก็มีวันเหือดแห้ง ก้อนหินที่มีกายภาพแข็งแกร่งก็ยิ่งถูกสายน้ำเซาะกร่อนกระทั่งเปลี่ยนรูปทรงหรือ ต้นไม้ มอสส์ หญ้า และตะไคร่ ที่มีการเจริญเติบโตและล้มตายตลอดเวลา เหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่เราจะพบได้ในสวนญี่ปุ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่แน่นอนหรือความเป็นอนิจจัง

⁸ Dia Art Foundation, Richard Serra, เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก

<http://www.diaart.org/exhibitions/introduction/96>

หากมองจากมิติทางศาสนางานประติมากรรมของเซอร์รากระตุ้นสภาวะความรู้สึกไม่แน่นอน หรือความไม่ปลอดภัยเมื่อเข้าใจอาณาบริเวณของผลงาน สภาวะเหล่านี้ย่อมสร้างให้ผู้ชมต้องตื่นตัวและมีสติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับแนวคิดพุทธศาสนาที่เชื่อว่าสรรพสิ่งไม่เที่ยงแท้ และไม่แน่นอนจึงอยู่กับช่วงเวลาแห่งปัจจุบันขณะอย่างมีสติ ซึ่งสิ่งนี้จะนำพามาซึ่งความสงบในจิตใจ

คาร์ล อังเดร ศิลปินผู้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่วงการประติมากรรม ด้วยลักษณะของประติมากรรมที่ไม่มีการเจาะ ฉลุ เชื่อม หรือตัด แต่กลับนำมาใช้เช่นเดียวกับวัสดุสำเร็จรูป วัสดุที่ใช้ก็ผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรม เช่น อลูมิเนียม ทองแดง ก้อนอิฐ คานไม้ เป็นต้น ประติมากรรมถูกวางระนาบไปกับพื้นด้วยหลักคณิตศาสตร์พื้นฐาน และแทบไม่กินพื้นที่ในอากาศ ซึ่งบางชิ้นสามารถเหยียบย่ำบนผลงานได้โดยไม่มีการห้ามแต่อย่างใด ผลงานที่ใช้ชื่อว่า “Copper -Aluminium Plain” เป็นผลงานที่สร้างขึ้นจากแผ่นทองแดงและแผ่นอลูมิเนียมวางสลับกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หากมองในมุมของวิทยาศาสตร์และฟิสิกส์ผลงาน “Copper - Aluminium Plain” ตามหลักของฟิสิกส์ธาตุทองแดง (ตัวย่อ Cu 29) และ อลูมิเนียม (ตัวย่อ Al 13) ถูกจัดอยู่ในตารางธาตุ (Periodic table) ในทางวิทยาศาสตร์ธาตุทองแดง และอลูมิเนียมมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันมาก แต่หากมองในมุมของศิลปะโดยใช้แท่งสเปกตรัม (Spectrum) กำหนดเฉดสีให้ปรากฏบนตารางธาตุ ธาตุทองแดงจะอยู่ในฝั่งสีเขียว และธาตุอลูมิเนียมอยู่ในฝั่งสีแดง ในทางศิลปะสีเขียวและสีแดงเป็นสีคู่ตรงข้ามซึ่งมีความขัดแย้งกันในตัวสูงมาก⁹ การใช้สีที่อยู่ตรงข้ามกันในลักษณะ 50-50 จึงมักไม่ปรากฏในงานศิลปะ แต่หากมองผ่านมุมมองของปรัชญาเต๋า หรือหยิน-หยาง สีเขียว (หยาง) แสดงให้เห็นถึงความเขียวชอุ่มของพืช ความเจริญเติบโต ความสดชื่นแจ่มใสและสงบสุข สีแดง (หยิน) แสดงให้เห็นถึงความร้อนแรง อารมณ์โกรธ ความขัดแย้ง และอันตราย เต๋าเชื่อว่าความแตกต่างหรือสภาวะ หยิน-หยางจะต้องรวมกันเป็นหนึ่งเดียวจึงจะเกิดความสมดุล หากมองในมุมของเซนซึ่งเป็นสิ่งที่ทราบกันดีว่าปรัชญาเซนเกิดจากผสมผสานระหว่างปรัชญาเต๋ากับพุทธศาสนา ดังนั้นแนวความคิดบางอย่างของเต๋าย่อมถูกส่งต่อมาสู่เซน โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าสรรพสิ่งย่อมมีสิ่งตรงกันข้าม เช่น มีเกิด มีตาย มีขาว มีดำ มีสูง มีต่ำ มีดี มีชั่ว เหล่านี้เป็นความจริงในการแบ่งแยกระดับสังคม หรือความจริงเชิงสมมุติ แต่แท้จริงแล้วสภาวะจักรวาลไม่มีการแบ่งแยก แต่เป็นการผสมของทั้งสองสิ่งที่กลายเป็นสภาวะสมดุล

ดังนั้นการจัดวางผลงานศิลปะไว้กับพื้น โดยที่วัตถุนั้นมีคุณสมบัติตรงกันข้าม (หยิน-หยาง) ในผลงาน “Copper - Aluminium Plain” ซึ่งผู้ชมสามารถสัมผัสหรือเดินผ่านเข้ามาในงานศิลปะได้ หากมองผลงานชิ้นนี้ผ่านแนวคิดของฟิสิกส์ใหม่หรือปรัชญาเต๋าที่เชื่อว่าสรรพสิ่งเป็นพลังงานที่มีความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง เป็นการรวมตัวกันระหว่างพลังงานของความขัดแย้ง ผลงานชิ้นนี้จึงมีพลังงานแอบแฝงอยู่ เมื่อผู้ชมย่างกรายเข้ามาในบริเวณผลงานศิลปะ เป็นไปได้ว่าสภาวะ หยิน-หยาง ความเป็นกลาง หรือสภาวะสมดุลจะเกิดขึ้นกับผู้ชม

ซึ่งนักวิจารณ์ศิลปะหลายคนก็เห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันที่เชื่อว่าผลงานของคาร์ล อังเดรนั้นเปรียบเสมือนแปซิฟิก (Pacific) ซึ่งคือความสงบ ผลงานของอังเดรสะท้อนสภาวะอารมณ์ที่ใกล้เคียงกับปรัชญาอันสงบเงียบแห่งลัทธิเต๋า¹⁰ จึงเชื่อได้ว่าคาร์ล อังเดรนั้นได้รับอิทธิพลทางความคิดบางอย่างจากปรัชญาเต๋าซึ่งอาจ

⁹Copper, Aluminium, Green and Red - artists and scientists discuss Carl Andre's work, เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก www.youtube.com

¹⁰ Martin Ries, Carl Ander, เข้าถึงเมื่อ 5 เมษายน 2558, เข้าถึงได้จาก <http://www.MartinRies.com>

รวมถึงปรัชญาเซนด้วย ในการสร้างผลงาน คาร์ล อังเดรมีความผูกพันกับคำสอนของนักปรัชญาจีน เหล่าจื่อ เพื่อนสนิทของเขา โฮริส เฟรมตัน (Hollis Frampton) และ เอซรา ปอนด์ (Ezra Pound) ได้ออกความเห็นว่าคุณทฤษฎีศาสตร์ของอังเดร เป็นผลมาจากการสังสมสาระสำคัญในคำสอนของเหล่าจื่อ¹¹ ความเย้ายวน และความเยียบคมทางด้านความคิดของคาร์ล อังเดร ที่ได้จากปรัชญาเต๋าไม่มากนักน้อย ทำให้ผลงานศิลปะของเขาที่มีภาพลักษณ์ของความจิตตึ๋งแน่น และดูนิ่งสงบปรากฏ แตกต่างซ้อนมิติทางด้านจิตวิญญาณและพลังงานอยู่เบื้องหลัง เป็นส่วนที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา

วอลเตอร์ เดอ มาเรีย ให้ความสำคัญกับการพิจารณาและไตร่ตรองเป็นพิเศษ ผู้ชมจะต้องใช้เวลาและการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนในทุกองค์ประกอบที่ถูกจัดเรียงอย่างมีระเบียบ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ชมใช้เวลากับผลงานศิลปะมากขึ้น นานขึ้น และต้องพินิจพิเคราะห์ จนกระทั่งสัมผัสสิ่งที่อยู่ภายนอก มีสติตื่นอยู่ตลอดเวลา ผลงาน “ The 2000 Sculpture ” เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับความเชื่อดังกล่าว ประติมากรรมถูกสร้างขึ้นจากแท่งปูนรูปทรงห้าเหลี่ยมสีขาวจำนวนถึงสองพันชิ้น ซึ่งหากมองอย่างผิวเผินแท่งปูนทั้งหมดมีขนาดเท่าเทียมกันหมดทุกชิ้น ซึ่งอันที่จริงนั้นแท่งปูนกลับมีขนาดที่แตกต่างกันออกไปโดยมีแท่งปูนจำนวน 800 อันมีขนาด 50x12 ซม. อีกจำนวน 800 อันมีขนาด 50x11.9 ซม. และอีกจำนวน 400 อันมีขนาด 50x11.8 ซม. หรือผลงาน “ 5 Through 9 ” ที่มีได้ใช้ในการวิเคราะห์ในจำนวน ห้าชิ้นนี้ แต่มีลักษณะเรียกร้องการพิจารณาไตร่ตรองเช่นเดียวกับผลงาน “ The 2000 Sculpture ” โดยผลงานชิ้นนี้สร้างขึ้นจากอลูมิเนียมจำนวน 5 ชิ้นเรียงกันไป ซึ่งถ้าหากมองอย่างผิวเผินวัตถุทั้ง 5 ชิ้นมีลักษณะที่เหมือนกัน แต่ถ้ามองอย่างพิจารณาและมีเวลาสำหรับผลงานชิ้นนี้มากขึ้นจะเห็นว่า แต่ละชิ้นของผลงานชิ้นนี้มีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยวัตถุชิ้นแรกนั้นจะมีลักษณะเป็นห้าเหลี่ยม และชิ้นถัดไปก็จะถูกเพิ่มจำนวนเหลี่ยมที่มากขึ้นทีละเหลี่ยม กระทั่งถึงเก้าเหลี่ยมในชิ้นสุดท้ายสอดคล้องกับ วะปิ-สะปิที่ไม่ต้องการที่จะเป็นจุดเด่นหรือความตระการตา แต่ต้องการเป็นจุดรองหรือเป็นสิ่งที่ถูกซ่อนเร้นยากแก่การมองเห็น การจะสัมผัสกับวะปิ-สะปิได้นั้นจึงต้องชะลอความเร็วลงให้มาก มีน้ำอดน้ำทนและใส่ใจมองอย่างใกล้ชิด¹² การช้าอย่างมีกลไกจึงเปิดโอกาสให้คนเรามีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ และปรากฏอยู่จริง ซึ่งไร้ซึ่งการเบี่ยงเบนใดๆ¹³

โดนัลด์ จัดด์ กับผลงานที่มีลักษณะของการซ้ำที่เป็นระเบียบ เครื่องคิด แม่นยำ สร้างจังหวะ และความกลมกลืน ลักษณะของผลงานเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมถูกจัดวางระนาบไปกับพื้น บางชิ้นถูกติดตั้งบนผนัง ซึ่งผลงานแต่ละชิ้นนั้นจะถูกติดตั้งอย่างเฉพาะเจาะจง ผลงานชื่อ 100 Untitled เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ เวลา และการเคลื่อนไหวของผู้ชม ความรอบคอบในการจัดตำแหน่งของวัตถุ เพื่อให้บรรลุสู่การพิจารณาไตร่ตรองบริสุทธิ์ วัตถุจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องตามหลักของปรัชญาเซนของญี่ปุ่น ซึ่งจัดด์ได้มีการคิดถึงพื้นที่โดยรอบ เป็นการเปิดพื้นที่ทางประสบการณ์ ทั้งประสบการณ์ต่อวัตถุ และประสบการณ์ของการ

¹¹ Barbara Rose, Carl Andre, เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก

<http://www.interviewmagazine.com/art/carl-andre>

¹² เลนนาร์ด โครน, วะปิ-ชาปิ สำหรับศิลปิน นักออกแบบ กวีและนักปรัชญา, 66 -67.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 51-52.

เคลื่อนไหว¹⁴ และมุมมองที่เปลี่ยนไปซึ่งผู้ชมไม่สามารถคาดเดาได้ การพยายามสร้างความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยผ่านความเคลื่อนไหว ผ่านวัตถุเพื่อเปิดประสบการณ์ใหม่ จะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งที่ได้จากปรัชญาเซนโดยเฉพาะสวนญี่ปุ่น

โรเบิร์ต มอร์ริส กับผลงานชื่อ *Untitled ,Three L-Beams* เป็นผลงานที่เน้นรูปทรงเรขาคณิตจัดวางในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับพื้นที่ นอกจากนั้นยังใช้ลักษณะของการซ้ำในการกำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหวของผู้ชม และสร้างมุมมองที่เปลี่ยนไปขณะการเคลื่อนไหว สอดคล้องกับแนวคิดการจัดสวนญี่ปุ่นที่สร้างทางเดินที่กำหนดทิศทางของผู้ชม จำกัดมุมมองให้แคบ และเมื่อเคลื่อนที่มุมมองต่างๆก็จะเปลี่ยนตามจังหวะของการเคลื่อนไหว

จากการวิเคราะห์ทั้งรูปแบบและแนวคิดของศิลปินกลุ่มมินิมอลอาร์ตทั้ง 5 คนพอจะทราบได้ว่าอิทธิพลจากปรัชญาเซนที่แทรกซึมอยู่ในงานศิลปะมินิมอลอาร์ตมีดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่างทั้งในส่วนที่เป็นระนาบของวัตถุ และช่องไฟที่เกิดจากการซ้ำของวัตถุ
2. การให้ความสำคัญกับร่องรอยของการเวลา หรือยอมรับการเสื่อมสลายของวัตถุ หรือความจริง
3. การให้ความสำคัญกับการพิจารณาไตร่ตรอง เพื่อให้เกิดสมาธิ ซึ่งมาในรูปแบบของการซ้ำในจำนวนมากๆของวัตถุ
4. เรียงร้อยประสบการณ์ตรงจากผู้ชม มากกว่าการทำความเข้าใจเชิงตรรกะหรือเหตุผล

จากการผสมผสานกันของวัตถุซึ่งใช้หลักคณิตศาสตร์ และระบบอุตสาหกรรมของมินิมอลอาร์ตกับแนวคิดเชิงปรัชญาของเซน ซึ่งรวมถึงปรัชญาเต๋าด้วยโดยเฉพาะ หยิน-หยาง ได้ขยายขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้ก้าวไกลออกไป ทั้งในแง่ของพลังงานแฝงซึ่งมาในลักษณะนามธรรมอยู่เบื้องหลังผลงานแผ่นโลหะของคาร์ล อังเดร หรือรูปแบบผลงานศิลปะที่มีความเรียบง่ายอย่างถึงที่สุดแต่ทว่าแฝงเร้นไปด้วยจิตวิญญาณรวมทั้งการให้ความสำคัญกับผัสสะและประสบการณ์ตรง มากกว่าความเข้าใจเชิงตรรกะและเหตุผล หรือการเรียงร้อยการพิจารณาไตร่ตรองจากผู้ชมด้วยการซ้ำของวัตถุในจำนวนที่มาก หรือขนาดที่ใหญ่ของผลงานศิลปะ ซึ่งจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์คือต้องการให้ผู้ชมใช้เวลาอยู่กับตัวเองมากขึ้น อยู่กับปัจจุบันขณะ กระทั่งมีสติก่อเกิดความสงบในจิตใจ ผลงานศิลปะจึงเป็นมากกว่าสิ่งที่เห็น แต่กลับเป็นเครื่องมือบ่มเพาะจิตวิญญาณชั้นดี

¹⁴ Hannah Gregory, 101 Spring Street, เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.domusweb.it/en/art/2013/07/18/101_spring_streetdonaldjudd.html

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ชัยยศ อิชฎฐ์วรพันธุ์. **หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ สวนญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, 2557.

สุนริว ชูชุกิ. **จิตใหม่หัวใจเซน**. แปลจาก Zen mind beginner's ming. แปลโดย นรา สุภัคโรจน์.นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปรมาณู, 2557.

พิภพ ตั้งคณะสิงห์. **เมื่อฝรั่งนับถือพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2508.

ดาเนียล มาร์ซิโนนา. **มินิมอลอาร์ต**. แปลจาก Minimal Art. แปลโดย เฉิดฉวี แสงจันทร์.เชียงใหม่: ไฟอาร์ต, 2552.

เซนโค ชิบายามะ. **ดอกไม้ไม่จำรรรจ**. แปลจาก A flower does not talk. แปลโดย พงนา จันทรสันติ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลายสือไทย, 2522.

เลนาร์ต โคเรน. **วะบิ-ซาบิ สำหรับศิลปิน นักออกแบบ กวีและนักปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลจาก Wabi sabi for artists, designers, poets & philosophers. แปลโดยกรินทร์ กลิ่นขจร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, 2550.

ภาษาต่างประเทศ

Rose, Barbara, **Carl Andre**. Available March 15, 2015. Available from

<http://www.interviewmagazine.com/art/carl-andre>

Copper, Aluminium, Green and Red - artists and scientists discuss Carl Andre's work . Accessed 20 March, 2015. Available from <https://www.youtube.com/watch?v=UlvUmlFgFM>

Gregory, Hannah. **101 Spring Street**. Accessed May 15, 2015. Available from http://www.domusweb.it/en/art/2013/07/18/101_spring_streetdonaldjudd.html.

Ries, Martin. **Carl Ander** . Available May 15, 2016. Available from <http://www.MartinRies.com>

The Third Mind: American Artists Contemplate Asia, 1860 – 1989; Art of Perceptual Experience: Pure Abstraction and Alternative Minimalism. Accessed 20 November, 2013. Available from <http://www.guggenheim.org/new-york/education/school-educator-programs/teacher-resources/arts-curriculumonline?view=item&catid>